

ОГЛЯД ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В НАУКОВІЙ, НАУКОВО-МЕТОДИЧНІЙ І НАВЧАЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Проведено огляд екологічної проблематики в науковій, науково-методичній і навчальній літературі, виданої протягом 1925-2007 рр. в Україні, Росії та Польщі. Виявлено основні тенденції розвитку таких досліджень і проблеми, які можна вирішити через систему бухгалтерського обліку

Актуальність дослідження. Глобальне погіршення екологічного стану довкілля в останні десятиліття є найбільш проблемною людиною. Рівень забруднення повітря, ґрунту, води, продуктів харчування рослинного і тваринного походження в багатьох країнах світу досягає порогових значень або навіть перевищує їх.

За значного скорочення виробництва екологічна ситуація в Україні погіршується, а ресурсна, наприклад, водоемність продукції зростає. Як показують дослідження, тільки з 1990 до 1999 року водоемність ВВП зросла в 1,48 рази, питомі скиди (на одиницю ВВП) – у 3,67 рази, а частка об'єму забруднених вод у загальному об'ємі стічних вод – в 2,35 рази [1]. До того ж ці показники з року в рік зростають.

За таких умов навіть найбільш консервативні учені світу відпускають нашій планеті не більше п'ятдесяти років; найобережніші в оцінках учені говорять, що якщо ми продовжуватимемо в тому ж дусі, то протягом п'ятдесяти років на планеті не залишиться життя. Багато учених дають нам тільки три роки або трохи більше; а деякі – десять років. Більшість не відпускає нам більше п'ятнадцяти років [2, с. 101]. Але навіть якщо б вони давали сто або тисячу років, хіба це було б для нас прийнятним?

Існує також загроза занепаду, духовності внаслідок надзвичайно низької екологічної культури, нерозуміння того, що вирішення екологічних проблем повинно мати пріоритети.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Еколого-економічна проблематика з 1998 р. набула значного розповсюдження. Певні питання названого напрямку піднімали у своїх монографіях Л.М. Горбач, С.І. Дорогунцов,

В.Л. Деркач, М.М. Кисельов, В.А. Лукянін, О.І. Олексюк, П.П. Пастушенко, Н.Н. Петрусенко, В.В. Тарасова, А.В. Толстоухов, М.А. Хвесик, Г.О. Швиданенко, В.О. Шевчук, В.М. Шейко. Аналіз праць і питання, що були підняті та розв'язані вченими, потребує детального дослідження.

Метою дослідження є провести огляд екологічної проблематики у навчальній, науковій та науково-практичній літературі, виданій в Україні, Росії та Польщі за період з 1925-2007 рр., виявити тенденції розвитку таких досліджень і проблеми, які можна вирішити через систему бухгалтерського обліку.

Для отримання результатів використовувалася інформаційна база Житомирської наукової бухгалтерської школи¹. Ключовими словами для відбору

¹ Інформаційна база – це електронний каталог видань, де систематизовано відомості про видання багатьох країн світу з бухгалтерського обліку та контролю за останні два століття, що забезпечує швидкий пошук і обробку необхідної інформації.

Інформаційна база іноземної літератури містить 1318 друкованих видань, серед яких 637 англійською мовою, 440 – польською, 75 – болгарською, 50 – французькою, 84 – німецькою та 32 – чеською. Крім того, іноземна база англійською мовою нараховує 1000 повнотекстових статей, 1500 найменувань; польською мовою – 12252 найменувань статей, болгарською – 4000 найменувань, чеською – 2500 найменувань.

Крім того, у базі зібрано відомості про змісти збірників тез науково-практичних конференцій і наукових журналів (біля 200 шт.). Перспективним напрямом розвитку інформаційної бази є створення бази даних зі змістами книг і дисертацій (у базу вже внесено змісти 1500 книг і 96 дисертацій).

Детальніша інформація міститься на сайті <http://www.ztu.edu.ua>

праць були вибрані: “екологія”, “земля”, “природно-ресурсний потенціал”. За результатами відбору виявлено праці, видані в Україні, Росії та Польщі.

Викладення основного матеріалу. Екологічні питання набули значної актуалізації у ХХ ст. коли людство почало усвідомлювати, що життю на Землі загрожує небезпека, спричинена самою ж людиною. “Не так давно, на початку ХХ століття, – пише аметиканський автор Д. Мельхіседек, – на Землі було 30 мільйонів видів живих організмів. У 1993 році їх налічувалося близько 15 мільйонів. Було потрібно мільярди років на створення цих форм життя – і менше, ніж за мить ока по космічних масштабах, всього за сотню років, половина життя на нашій дорогій Землі вимерла! Зараз кожну

хвилину десь на планеті зникає близько тридцяти видів живих істот. Якби ви спостерігали за цією планетою з космосу, вона б здавалася вам такою, що дуже швидко гине. ... у нас тут, на Землі, цілком реально стоїть проблема життя і смерті, і здається, що лише деякі люди по-справжньому серйозно до цього відносяться” [2, с. 102-103]. Екологічні проблеми намагалися вирішити за допомогою різних засобів, в тому числі економічними інструментами.

Перша праця, у якій піднімалися питання екології у зв'язку з економікою, вийшла у 1925 р. (Хмелев Н.Н. Счетоводство земледельческих коллективов (артелей, коммун и товариществ). – М.-Л.: Центральное т-во “Кооперативное издательство”, 1925. – 64 с.) (рис. 1).

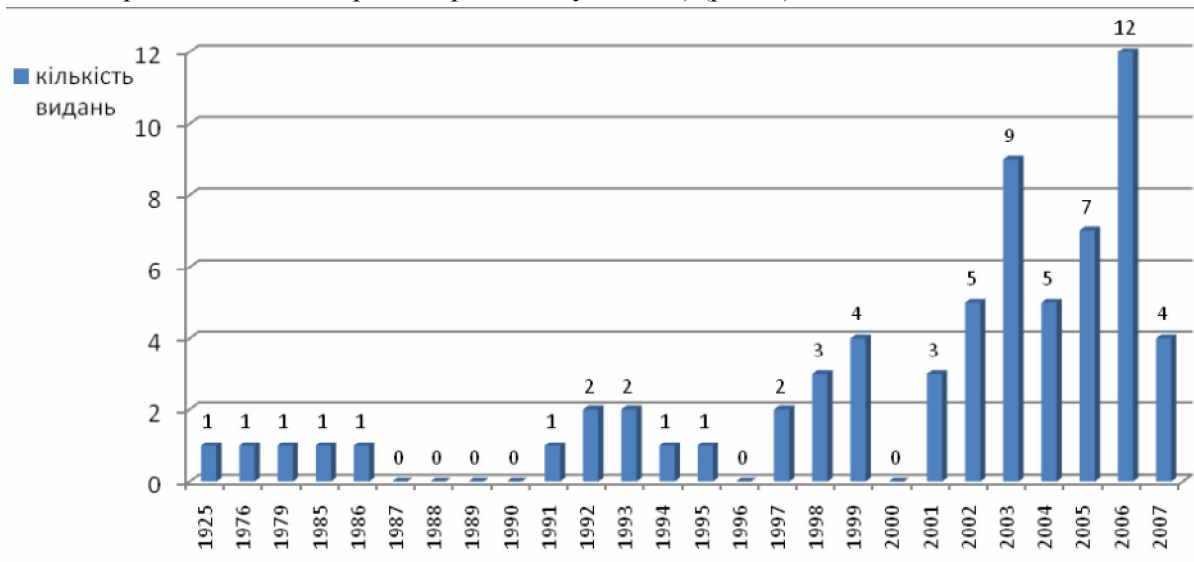

Рис. 1. Динаміка видань наукової, науково-методичної та навчальної літератури з еколого-економічної проблематики за період з 1925-2007 рр.

Наступні 50 років, – з 1925 р. до 1976 р., – видань наукової, науково-методичної та навчальної літератури з еколого-економічної проблематики не було. З 1976 р. до 1996 р. кількість видань не значно зросла і склала в середньому 1 видання на два роки. У цей період були видані праці наступних авторів: О.Ф. Батацького, П.Т. Вакулюка, В.М. Власенка; В.Г. Гончаренка, В.Є. Бергера, Л.П. Булиги; Ю.П. Лебединського, Ю.В. Склянова, І.І. Попова; В. Трегобчука; Ю.И. Бисракова; В.Г. Мінаєва, Б. Дебрецені, Т. Мазура; Т.П. Магазинщикова; Г.В. Черевка, М.І. Яцків; Р.К. Баландина.

Найбільша кількість праць зазначених вчених – 6 або 20,69 % від загальної кількості – за період 1925-1976 рр. присвячена питанням, пов'язаним з земельними ресурсами та 4 або 13,79 % від загальної кількості присвячені питанням природних ресурсів. Таким чином, спостерігається тенденція актуалізації питань збереження та відновлення природних ресурсів життєво важливих для людини, що пов'язано з усвідомленням наростання споживацького ставлення суспільства до природи та зникання значної кількості її представників.

По три праці або по 10,34 % від загальної кількості видань припадає на три наступні питання: екологічна економіка, екологічні відносини, екологічна безпека. Вважаємо, що виявлена тенденція пов'язана з початком усвідомлення суспільством наростання глобальної екологічної кризи.

З 1997 р. до 2007 р. спостерігається значне зростання кількості видань (рис. 1). У середньому за рік у зазначений період виходило 5,4 видання, що значно перевищує обсяги видань за всі попередні роки. Виявлена тенденція зумовлюється значним зростанням екологічної свідомості суспільства, що пов'язано з поширенням інформування про екологічний стан навколишнього природного середовища та антропогенний вплив на нього. “Світовий тасмний уряд, – пише Д. Мельхіседек, – в 1988 році нарешті вирішив дозволити нам познайомитися з деякою інформацією про

екологічні проблеми. Це була перша велика публікація в світі по цій темі. Журнал “Тайм” (від 2 січня 1989 року – доповнено І.З.) оголосив Землю “планетою року”. ... Весь журнал був присвячений нашій вимираючій Землі і її проблемам. Якби ви читали, як ці проблеми підносилися в 1989 році, а потім порівняли з тим, як це підноситься в сьогоденні публікаціях, то ви б зрозуміли що в 1989 році нам давалося дуже сильно “розбавлена” версія правди. Не було нічого навіть приблизно схожого. Але принаймні у нашому світі люди почали дивитися в очі про те, що ми зробили з Матір'ю-Землею” [2, с. 102].

Найбільша кількість видань за аналізований період присвячена екологічній економіці – 31 видання або 17 % від загальної їх сукупності (рис. 2). Отже, автори намагалися розв'язати проблеми екології за допомогою економічного інструментарію.

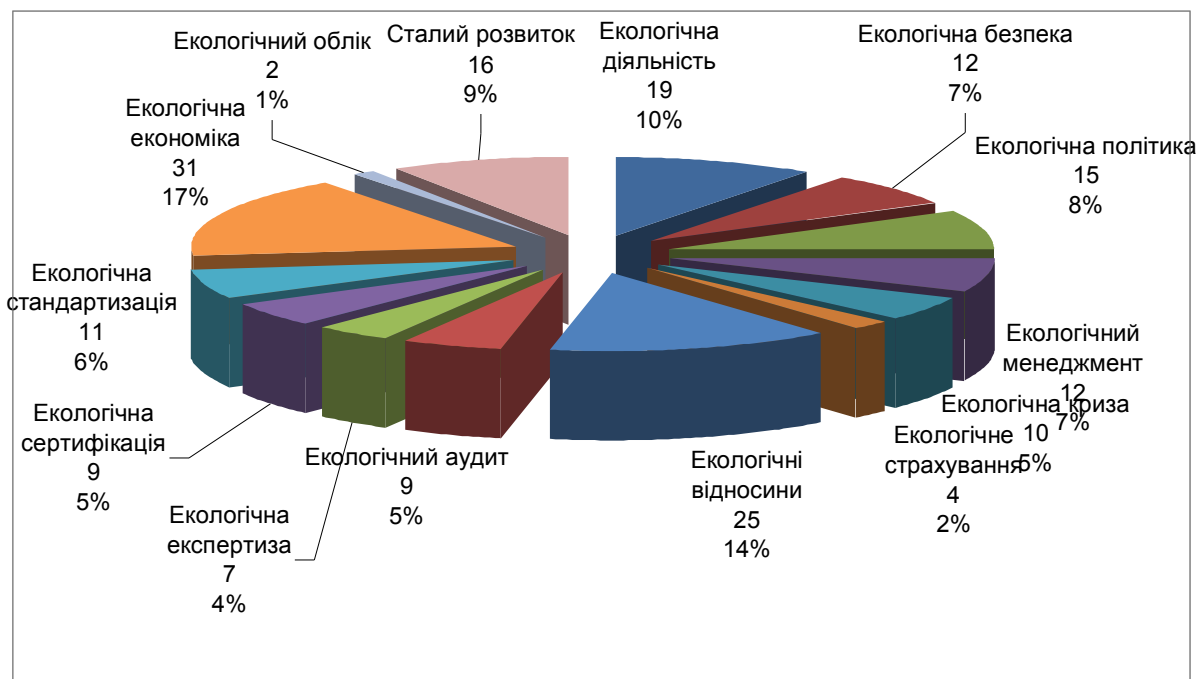

Рис. 2. Питання, що розглядалися у навчальній, науковій та науково-практичній літературі, виданої в Україні, Росії та Польщі за екологічною проблематикою за період 1925-2007 рр.

14 % та 10 % (або 25 та 19 одиниць) видань присвячено відповідно питання екологічних відносин та екологічної діяльності. Розкриття зазначених питань зумовлене намаганням знайти шляхи подолання екологічної кризи шляхом перебудови діяльності головного забруднювача навколишнього середовища – суб'єкта господарювання.

Від 9 до 6 % включно (або від 16 до 11 одиниць) видань розкривають питання сталого розвитку, екологічної політики, екологічної безпеки, екологічного менеджменту, екологічної стандартизації. Перераховані питання актуалізувалися у зв'язку з проведенням всесвітніх “саммітів Землі”: в Ріо-де-Жанейро у 1992 р. (був прийнятий “Порядок денний на XXI століття”), у Нью-Йорку у квітні 1997 року (Комісія ООН зі сталого розвитку), в Йоганнесбурзі (Південна Африка) у серпні 2002 року (підведення підсумків десятирічного періоду реалізації “Порядку денного на XXI століття” та поставив нові завдання на найближчу перспективу), в Києві у травні 2003 року (обговорення загальних питань забезпечення стійкого розвитку та прийняття кількох важливих документів, у тому числі Карпатської конвенції, що передбачає збереження біорізноманіття в цьому регіоні), де обговорювалися проблеми навколишнього середовища, зважаючи на реальну небезпеку втратити нашу планету якщо не вдасться до рішучих дій з боку кожної країни світу.

Питання відображення в бухгалтерському обліку екологічної діяльності суб'єктів господарювання займають у загальній сукупності лише 1 % або 2 видання, що свідчить про нерозробленість зазначеного напрямку у зв'язку з відсутністю теорії, методології та організації відображення в системі бухгалтерського обліку зазначеного об'єкта, який є новим і не достатньо дослідженим.

Щодо питань, що стосуються природно-ресурсного потенціалу, то найбільш дослідженими є питання земельних ресурсів, яким присвячено 19 праць, що складає 37 % від загальної їх кількості. У п'ятнадцяти працях (або у 29 % від загальної їх кількості) розкриваються питання природних ресурсів в цілому. Виявлена тенденція пов'язана з тим, що в Україні сконцентрована значна частина чорноземів Європи, що покладає на нашу країну відповідальність за їх збереження та екологічно правильне використання.

Перелік авторів, які здійснювали дослідження еколого-економічних питань і питань охорони та збереження природно-ресурсного потенціалу, наведено у табл. 1.

Питань екологічного обліку торкалися Мэтьюс М.Р., Перера М.Х.Б. (Мэтьюс М.Р., Перера М.Х.Б. Теория бухгалтерского учета: Учебник / Перевод с англ. под ред. Соколова Я.В., Смирновой И.А. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1999. – 663 с.), Войцеховська А. (Wojciechowska A. Uregulowania prawne w zakresie ochrony środowiska i ich konsekwencje dla rachunkowości przedsiębiorstw // Aktualne problemy rachunkowości finansowej i zarządczej / Zeszyty naukowe / red. nauk. W. Gabrusewicz. – Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, 2007. – 259 s.), праці яких видані відповідно у Росії та Польщі. У зазначених виданнях розкривається актуальність ведення обліку екологічної діяльності суб'єктів господарювання. Питання методології та організації бухгалтерського обліку увага не приділена. Отже, бухгалтерський облік екологічної діяльності є актуальними і, водночас, нерозробленими питаннями в усьому світі.

Найбільша питома вага з досліджених видань за період 1925-2007 рр. припадає на навчальну літературу – 39 % або 39 одиниць; 24 % (16 одиниць) – наукова література та 17 % (11 одиниць) – науково-методична література. Виявлена тенденція характеризує незначну наукову активність у розробці питань, що стосуються екологічної діяльності та охорони навколишнього природного середовища. Така ситуація призводить до того, що у навчальній і науково-методичній літературі, призначеній, в основному, для

практикуючих фахівців, наводяться методики, не обґрунтовані теоретично. Більшість наук не має розробленого інструментарію, який би дозволяв відобразити екологічну діяльність, як новий об'єкт їх вивчення. Тому, вважаємо, що первинними повинні бути наукові розробки, які поступово можуть бути застосовані у практичну діяльність.

Видавництво наукових праць з еколого-економічних питань почалося з 1998 р. і має тенденцію до зростання (рис. 3).

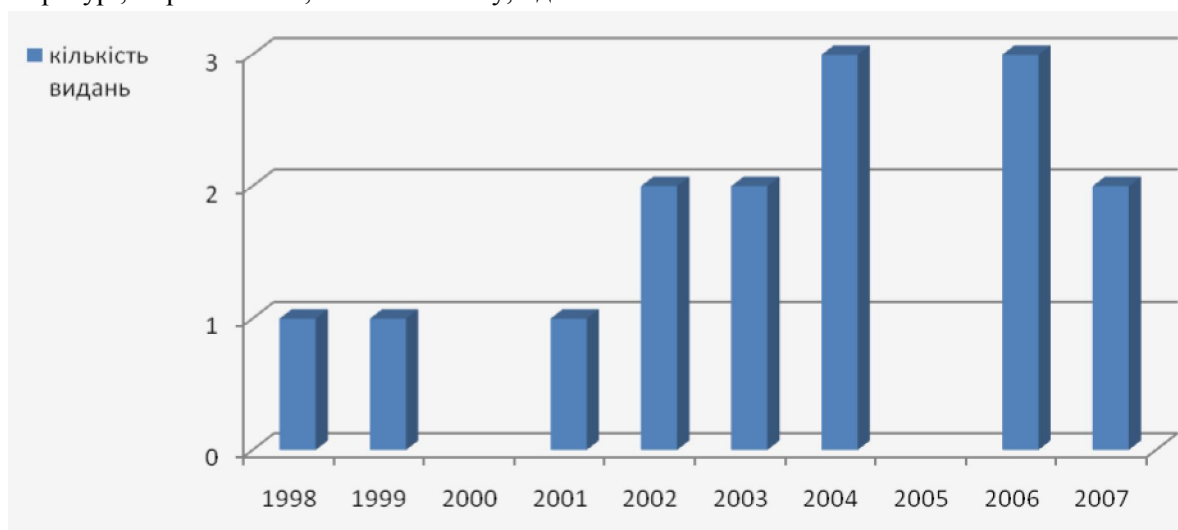

Рис. 3. Динаміка видавництва наукової літератури за період з 1998-2007 рр.

Перша наукова праця – монографія, видана у 1998 р. проф. В.О. Шевчуком (Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології): Монографія. – К.: Київ держ. торг.-екон. ун-т, 1998. – 371 с.), присвячена питанням контролю господарських систем в суспільстві з перехідною економікою і певною мірою торкається питань екологічної діяльності в частині соціальної орієнтації та екологізації господарських систем в умовах ринкової економіки як визначальні напрями модифікації підконтрольних об'єктів.

У 1999 р. у Польщі вийшло друком наукове видання Д. Джексона присвячене питанням поєднання бізнесу і моральності в тому числі з точки зору охорони навколишнього природного середовища (Jackson J. Biznes i moralność. – Warszawa: Wyd-wo naukowe PWN, 1999. – 236 s.).

З 2001 р. до 2007 р. в Україні, Росії та Польщі видавалося 2,2 наукові праці за рік. Таке поживлення зумовлене зростанням вимог законодавства та, відповідно, зацікавленості практикуючих суб'єктів господарювання до ведення екологічно спрямованої діяльності, яка базувалася б на теоретичних розробках і була придатна для практичного застосування.

Питання, що піднімалися у наукових виданнях, які вийшли друком протягом 1998-2007 рр. наведено у табл. 2.

Найбільша кількість праць присвячена питанням екологічної економіки (16,67 % або 8 видань). Зазначеному напрямку присвятили свої праці наступні вчені: Л.М. Горбач, С.І. Дорогунцов, Д. Джексон, Е.С. Зотова, В.А. Лукяніхін, Ю.М. Осіпов, П.П. Пастушенко, Н.Н. Петрусенко, Е. Тоффлер, М.А. Хвесик, В.В. Чекмарьов, Ю.В. Яковець.

Шість праць, що складає 12,5 %, розкривають питання екологічних відносин. Автори зазначених праць – А. Войцеховська, В.Л. Деркач, Е.С. Зотова, М.М. Кисельов, В.А. Лукяніхін, Ю.М. Осіпов, Н.Н. Петрусенко, А.В. Толстоухов, В.В. Чекмарьов, В.М. Шейко, Ю.В. Яковець.

По п'ять видань, що складає по 10,42 %, присвячено питанням сталого розвитку та земельних ресурсів. Сталий розвиток у своїх працях розкривали В.Л. Деркач, Е.С. Зотова, М.М. Кисельов, В.А. Лукяніхін, Ю.М. Осіпов, Н.Н. Петрусенко, А.В. Толстоухов, В.В. Чекмарьов, В.М. Шейко, Ю.В. Яковець. Земельним ресурсам свої праці присвятили Р.К. Баландин, Л.М. Горбач, С.І. Догорунцов, Е.С. Зотова, Ю.М. Осіпов, П.П. Пастушенко, В.В. Тарасова, М.А. Хвесик, В.В. Чекмарьов, Ю.В. Яковець.

По чотири праці, що складає 8,33 %, припадає на питання екологічної політики (Л.М. Горбач, С.І. Дорогунцов, Е.С. Зотова, Ю.М. Осіпов, П.П. Пастушенко, Э. Тоффлер, М.А. Хвесик, В.В. Чекмарьов, Ю.В. Яковець), екологічної діяльності (Л.М. Горбач, С.І. Догорунцов, Е.С. Зотова, О.І. Олексюк, Ю.М. Осіпов, П.П. Пастушенко, М.А. Хвесик, В.В. Чекмарьов, Г.О. Швиданенко, В.О. Шевчук), природних ресурсів (В.Л. Деркач, Е.С. Зотова, М.М. Кисельов, В.А. Лукяніхін, Ю.М. Осіпов, Н.Н. Петрусенко, А.В. Толстоухов, В.В. Чекмарьов, Ю.В. Яковець) та водних ресурсів (Л.М. Горбач, С.І. Догорунцов, Е.С. Зотова, Ю.М. Осіпов, П.П. Пастушенко, М.А. Хвесик, В.В. Чекмарьов, В.М. Шейко).

По дві праці (питома вага яких складає по 4,17 %) присвячено екологічній кризі (Е.С. Зотова, В.А. Лукяніхін, Ю.М. Осіпов, Н.Н. Петрусенко, В.В. Чекмарьов), екологічній безпеці (Л.М. Горбач, С.І. Дорогунцов, Е.С. Зотова, Ю.М. Осіпов, П.П. Пастушенко, М.А. Хвесик, В.В. Чекмарьов) та лісовим ресурсам (Л.М. Горбач, С.І. Дорогунцов, Е.С. Зотова, Ю.М. Осіпов, П.П. Пастушенко, М.А. Хвесик, В.В. Чекмарьов).

По одній праці, що складає по 2,08 %, розкривають екологічний аудит (Е.С. Зотова, Ю.М. Осіпов, В.В. Чекмарьов) та екологічний

менеджмент (В.А. Лукяніхін, Н.Н. Петрусенко).

Отже, наукові розробки стосуються різнопланових еколого-економічних питань. Але на сьогодні в Україні, Росії та Польщі відсутні наукові розробки у сфері теорії, методології та організації бухгалтерського обліку, контролю та економічного аналізу екологічної діяльності суб'єктів господарювання. Тому зазначені питання потребують розгляду та наукового обґрунтування.

Щодо географії видань, то найбільша кількість видань припадає на Київ – 67 % (31 видання), Москву – 75 % (12 видань), Варшаву – 75 % (3 видання), що зумовлено концентрацією наукових кадрів у столицях держав. Щодо України, то 9 % видань припадає на Суми, де працює потужна наукова школа під керівництвом проф. Л.Г. Мельника. Сумчани розвивають еколого-економічний напрям науки в частині економічної теорії та економіки підприємства. Основні їх праці:

1. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: Підручник. – 2-ге вид., випр. і доп. – Суми: ВТД “Універсальна книга”, 2003. – 348 с.;

2. Лукяніхін В.А., Петрусенко Н.Н. Экологический менеджмент: принципы и методы: Монографія / Под научн. ред. В.А. Лукьянихина. – Суми: ИТД “Университетская книга”, 2004. – 408 с.

3. Основи стійкого розвитку: Навчальний посібник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2005. – 654 с.;

4. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника та к.е.н., проф. М. К. Шапочки. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2005. – 759 с.

В інших містах України (Львів, Харків, Житомир, Дніпропетровськ, Рівне, Тернопіль, Кобиляки) кількість видань не перевищує трьох (або 7 % від загальної кількості видань), що свідчить про незначну активність науковців у еколого-економічному напрямі.

Висновки. Структурно-динамічна систематизація й аналіз видань наукової, науково-методичної та навчальної літератури з еколого-економічних питань, виданих протягом 1925-2007 рр., свідчать про нерозробленість теорії, методології та організації бухгалтерського обліку, контролю та економічного аналізу зазначених питань. В результаті дослідження виявлено наступні тенденції:

1. Перша праця, у якій піднімалися еколого-економічні питання, вийшла у 1925 р. – Хмелев Н.Н. Счетоводство земледельческих коллективов (артелей, коммун и товариществ). – М.-Л.: Центральное т-во “Кооперативное издательство”, 1925. – 64 с., у якій розглядалися питання земельних ресурсів.

2. З 1925 р. до 1976 р. видань наукової, науково-методичної та навчальної літератури з еколого-економічної проблематики не було.

3. З 1976 до 1996 р. кількість видань не значно зросла і склала в середньому 1 видання на два роки. Найбільша кількість праць – 20,69 % від загальної кількості – за цей період присвячена питанням, пов'язаним з земельними ресурсами та 13,79 % – присвячені питанням природних ресурсів. Таким чином, спостерігається тенденція актуалізації питань збереження та відновлення природних ресурсів життєво важливих для людини, що пов'язано з усвідомленням наростання споживацького ставлення суспільства до природи.

4. З 1997 р. до 2007 р. відбулося значне зростання кількості видань – у середньому за рік виходило 5,4 видання. Виявлена тенденція зумовлюється значним зростанням екологічної свідомості суспільства, що пов'язано з поширенням інформування про екологічний стан навколишнього середовища та антропогенний вплив на нього. Найбільша кількість видань за аналізований період присвячена екологічній економіці – 31 видання або 17 % від загальної їх сукупності. Отже, автори намагалися розв'язати проблеми

екології за допомогою економічного інструментарію. 14 % та 10 % (або 25 та 19 одиниць) видань присвячено відповідно питання екологічних відносин та екологічної діяльності. Розкриття зазначених питань зумовлене намаганням знайти шляхи подолання екологічної кризи шляхом перебудови діяльності суб'єкта господарювання як головного забруднювача навколишнього природного середовища.

5. Найбільш дослідженими серед питань, що стосуються природно-ресурсного потенціалу, є питання земельних ресурсів, яким присвячено 19 праць, що складає 37 % від загальної їх кількості. У 15 працях (або у 29 % від загальної їх кількості) розкриваються питання природних ресурсів в цілому. Виявлена тенденція пов'язана з тим, що в Україні сконцентровано близько 20 % чорноземів Європи, що покладає на нашу країну відповідальність за їх збереження та екологічно правильне використання.

6. Найбільша питома вага з досліджених видань за період 1925-2007 рр. припадає на навчальну літературу – 39 % або 39 одиниць; 24 % (16 одиниць) – наукова література та 17 % (11 одиниць) – науково-методична література. Виявлена тенденція характеризує незначну наукову активність у розробці питань, що стосуються екологічного стану навколишнього природного середовища. Така ситуація призводить до того, що у навчальній і науково-методичній літературі, призначеній, в основному для практикуючих фахівців, наводяться методики, не обґрунтовані теоретично. Більшість наук не має розробленого інструментарію, який би дозволяв відобразити екологічну діяльність, як новий об'єкт їх вивчення. Тому, вважаємо, що первинними повинні бути наукові розробки, які поступово можуть бути застосовані у практичну діяльність.

7. Перша наукова праця – монографія, видана у 1998 р. проф. В.О. Шевчуком, присвячена питанням контролю господарських систем в суспільстві з

перехідною економікою і певною мірою торкається питань екологічної діяльності в частині соціальної орієнтації та екологізації господарських систем в умовах ринкової економіки як визначальні напрями модифікації підконтрольних об'єктів.

8. Найбільша кількість наукових виданнях, що вийшли друком протягом 1998-2007 рр., присвячена питанням екологічної економіки (16,67 % або 8 видань). Зазначений напрям досліджували Л.М. Горбач, С.І. Дорогунцов, Д. Джексон, Е.С. Зотова, В.А. Лукяніхін, Ю.М. Осіпов, П.П. Пастушенко, Н.Н. Петрусенко, Е. Тоффлер, М.А. Хвесик, В.В. Чекмарьов, Ю.В. Яковець. На сьогодні в Україні, Росії та Польщі відсутні наукові розробки у сфері теорії, методології та організації бухгалтерського обліку, контролю та економічного аналізу екологічної діяльності суб'єктів господарювання. Тому зазначені питання потребують розгляду та наукового обґрунтування.

9. Найбільша кількість видань припадає на Київ – 67 % (31 видання), Москву – 75 % (12 видань), Варшаву – 75 % (3 видання), що зумовлено концентрацією наукових кадрів у столицях держав.

Список використаної літератури:

1. *Омельчак П.П.* Екологічне виховання – ефективна складова системи громадянського виховання // Матеріали обласної науково-практичної конференції “Екологічне виховання – визначальний чинник формування соціально зрілої особистості громадянина України”. Тези виступів. 27.10.2005 року.

2. *Мельхиседек Д.* Древняя тайна Цветка Жизни. Том 1 / Перев. с англ. под ред. И.В. Сутокской. – М.: ООО Издательский Дом “София”, 2006. – 304 с.

ЗАМУЛА Ірина Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри бухгалтерського обліку і контролю Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

- проблеми обліку, контролю та аналізу антропогенного впливу на навколишнє середовище;
- облік природно-ресурсного потенціалу

Таблиця 1. Автори та напрями їх досліджень за період 1925-2007 рр.

№ з/п	Напрями досліджень	Кількість видань	Автори
1	2	3	4
1.	Екологічна економіка	31	Царенко О.М., Злобін Ю.А.; Семенов В.Ф., Михайлюк О.Л., Галушкіна Т.П.; Цигильник І.І., Кропельницька С.О., Білий М.М., Мозіль О.І.; Колотило Д.М.; Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Дем'яненко С.І.; Клименко М.О., Скрипчук П.М.; Саранча Г.А.; Тарасова В.В., Малиновський А.С., Рибак М.Ф.; Литвак С.М.; Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П.; Трегобчук В.; Соколенко С.І.; Майєр Джеральд М., Раух Джеймс Е., Філіпченко А.; Максименко Н.В., Задніпровський В.В., Клименко О.М.; Мельник Л.Г.; Шапочка М.К.; Лукяніхін В.А., Петрусенко Н.Н.; Черевко Г.В., Яцків М.І.; Міронова Н.Г., Білецька Г.А.; Глухов В.В., Кобьшев А.Н., Козлов А.В.; Голуб А.А., Струкова Е.Б.; Ніколайкин Н.І.; Яковець Ю.В.; Осипов Ю.М., Чекмарьов В.В., Зотова Е.С.; Тоффлер Э.; Джексон Д.
2.	Екологічні відносини	25	Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М.; Семенов В.Ф., Михайлюк О.Л., Галушкіна Т.П.; Шеремет А.П.; Колотило Д.М.; Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Литвак С.М.; Тарасова В.В., Малиновський А.С., Рибак М.Ф.; Кисельов М.М., Деркач В.Л., Толстоухов А.В.; Біленчук П.Д., Курко М.Н., Стахівський С.М.; Ківалов С.В., Музиченко П.П., Крестовська Н.М., Крижановський А.Ф.; Максименко Н.В., Задніпровський В.В., Клименко О.М.; Шейко В.М.; Мельник Л.Г.; Лукяніхін В.А., Петрусенко Н.Н.; Черевко Г.В., Яцків М.І.; Голуб А.А., Струкова Е.Б.; Гринин А.С., Орехов Н.А., Новиков В.Н.; Ніколайкин Н.І.; Яковець Ю.В.; Осипов Ю.М., Чекмарьов В.В., Зотова Е.С.; Качмарек Т.; Войцеховська А.
3.	Екологічна діяльність	19	Царенко О.М., Злобін Ю.А.; Семенов В.Ф., Михайлюк О.Л., Галушкіна Т.П.; Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Саранча Г.А.; Тарасова В.В., Малиновський А.С., Рибак М.Ф.; Литвак С.М.; Шевчук В.О.; Швиданенко Г.О., Олексюк О.І.; Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П.; Трегобчук В.; Томас В., Дайламі М., Дарешвар А.; Максименко Н.В., Задніпровський В.В., Клименко О.М.; Мельник Л.Г.; Черевко Г.В., Яцків М.І.; Міронова Н.Г., Білецька Г.А.; Ніколайкин Н.І.; Осипов Ю.М., Чекмарьов В.В., Зотова Е.С.; Отремба А.
4.	Земельні ресурси	19	Батацкий О.Ф., Вакулюк П.Т., Власенко В.М.; Колотило Д.М.; Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П.; Томас В., Дайламі М., Дарешвар А.; Гайдуцький П.І., Саблук П.Т.; Тарасова В.В.; Магазинщиков Т.П.; Черевко Г.В., Яцків М.І.; Есипова В.Е.; Хмелев Н.Н.; Бьсьраков Ю.І.; Минаев В.Г., Дебрєцени Б., Мазур Т.; Голуб А.А., Струкова Е.Б.; Ніколайкин Н.І.; Баландин Р.К.; Яковець Ю.В.; Осипов Ю.М., Чекмарьов В.В., Зотова Е.С.
5.	Сталий розвиток	16	Царенко О.М., Злобін Ю.А.; Семенов В.Ф., Михайлюк О.Л., Галушкіна Т.П.; Колотило Д.М.; Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Яновська Е.С., Кузовенко В.А., Дяченко Н.М.; Кисельов М.М., Деркач В.Л., Толстоухов А.В.; Майєр Джеральд М., Раух Джеймс Е., Філіпченко А.; Шейко В.М.; Мельник Л.Г.; Шапочка М.К.; Лукяніхін В.А., Петрусенко Н.Н.; Ніколайкин Н.І.; Яковець Ю.В.; Осипов Ю.М., Чекмарьов В.В., Зотова Е.С.
6.	Екологічна політика	15	Царенко О.М., Злобін Ю.А.; Семенов В.Ф., Михайлюк О.Л., Галушкіна Т.П.; Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Яновська Е.С., Кузовенко В.А., Дяченко Н.М.; Литвак С.М.; Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П.; Томас В., Дайламі М., Дарешвар А.; Максименко Н.В., Задніпровський В.В., Клименко О.М.; Мельник Л.Г.; Черевко Г.В., Яцків М.І.; Ніколайкин Н.І.; Осипов Ю.М., Чекмарьов В.В., Зотова Е.С.; Тоффлер Э.; Отремба А.
7.	Природні ресурси	15	Батацкий О.Ф., Вакулюк П.Т., Власенко В.М.; Царенко О.М., Злобін Ю.А.; Колотило Д.М.; Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Литвак С.М.; Кисельов М.М., Деркач В.Л., Толстоухов А.В.; Лебединский Ю.П., Склянов Ю.В., Попов І.І.; Мельник Л.Г., Шапочка М.К.; Лукяніхін В.А., Петрусенко Н.Н.; Черевко Г.В., Яцків М.І.; Голуб А.А., Струкова Е.Б.; Ніколайкин Н.І.; Яковець Ю.В.; Осипов Ю.М., Чекмарьов В.В., Зотова Е.С.

Продовження табл. 1

1	2	3	4
8.	Екологічний менеджмент	12	Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М.; Царенко О.М., Злобін Ю.А.; Семенов В.Ф., Михайлюк О.Л., Галушкіна Т.П.; Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Яновська Е.С., Кузовенко В.А., Дяченко Н.М.; Литвак С.М.; Максименко Н.В., Задніпровський В.В., Клименко О.М.; Мельник Л.Г.; Лукяніхін В.А., Петрусенко Н.Н.; Пачезеров В.; Голуб А.А., Струкова Е.Б.; Ніколайкин Н.І.
9.	Екологічна безпека	12	Батацький О.Ф., Вакулюк П.Т., Власенко В.М., Сыткін К.М.; Семенов В.Ф., Михайлюк О.Л., Галушкіна Т.П.; Колотило Д.М.; Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Тарасова В.В., Малиновський А.С., Рибак М.Ф.; Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П.; Трегобчук В.; Максименко Н.В., Задніпровський В.В., Клименко О.М.; Мельник Л.Г.; Черевко Г.В., Яцків М.І.; Ніколайкин Н.І.; Осипов Ю.М., Чекмарьов В.В., Зотова Е.С.
10.	Екологічна стандартизація	11	Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Яновська Е.С., Кузовенко В.А., Дяченко Н.М.; Клименко М.О., Скрипчук П.М.; Саранча Г.А.; Тарасова В.В., Малиновський А.С., Рибак М.Ф.; Литвак С.М.; Тарасова В.В., Малиновський А.С., Рибак М.Ф.; Максименко Н.В., Задніпровський В.В., Клименко О.М.; Клименко О.М., Скрипчук П.М.; Міронова Н.Г., Білецька Г.А.; Ніколайкин Н.І.
11.	Екологічна криза	10	Батацький О.Ф., Вакулюк П.Т., Власенко В.М., Сыткін К.М.; Колотило Д.М.; Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Соколенко С.І.; Іванюта С.М., Іванюта В.Ф., Писаренко В.В., Чумак В.Д.; Мельник Л.Г., Шапочка М.К.; Лукяніхін В.А., Петрусенко Н.Н.; Черевко Г.В., Яцків М.І.; Ніколайкин Н.І.; Осипов Ю.М., Чекмарьов В.В., Зотова Е.С.
12.	Водні ресурси	10	Колотило Д.М.; Коценко К.Ф.; Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П.; Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П.; Томас В., Дайламі М., Дарешвар А; Шейко В.М.; Черевко Г.В., Яцків М.І.; Голуб А.А., Струкова Е.Б.; Ніколайкин Н.І.; Осипов Ю.М., Чекмарьов В.В., Зотова Е.С.
13.	Екологічна сертифікація	9	Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Клименко М.О., Скрипчук П.М.; Саранча Г.А.; Тарасова В.В., Малиновський А.С., Рибак М.Ф.; Тарасова В.В., Малиновський А.С., Рибак М.Ф.; Максименко Н.В., Задніпровський В.В., Клименко О.М.; Клименко О.М., Скрипчук П.М.; Міронова Н.Г., Білецька Г.А.; Ніколайкин Н.І.
14.	Екологічний аудит	9	Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М.; Царенко О.М., Злобін Ю.А.; Семенов В.Ф., Михайлюк О.Л., Галушкіна Т.П.; Яновська Е.С., Кузовенко В.А., Дяченко Н.М.; Клименко М.О., Скрипчук П.М.; Литвак С.М.; Максименко Н.В., Задніпровський В.В., Клименко О.М.; Ніколайкин Н.І.; Осипов Ю.М., Чекмарьов В.В., Зотова Е.С.
15.	Лісові ресурси	8	Колотило Д.М.; Коценко К.Ф.; Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П.; Лебединський Ю.П., Склянов Ю.В., Попов І.І.; Черевко Г.В., Яцків М.І.; Голуб А.А., Струкова Е.Б.; Ніколайкин Н.І.; Осипов Ю.М., Чекмарьов В.В., Зотова Е.С.
16.	Екологічна експертиза	7	Гончаренко В.Г., Бергер В.Є., Булига Л.П.; Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвестик М.А.; Литвак С.М.; Біленчук П.Д., Курко М.Н., Стахівський С.М.; Черевко Г.В., Яцків М.І.; Ніколайкин Н.І.; Жарилгасова Б.Т.
17.	Екологічне страхування	4	Семенов В.Ф., Михайлюк О.Л., Галушкіна Т.П.; Клименко М.О., Скрипчук П.М.; Саблук П.Т.; Мельник Л.Г.
18.	Екологічний облік	2	Мэтьюс М.Р., Перера М.Х.Б.; Войцеховська А.
Разом		234	X

Таблиця 2. Еколого-економічні питання, що піднімалися у науковій літературі за період 1998-2007 рр.

№ з/п	Проблемні питання	Кількість видань	Питома вага, %	Опис видань
1	2	3	4	5
1.	Екологічна економіка	8	16,67	Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Екосередовище і сучасність. Т. 4. Стратегія регіонального розвитку і екосередовище: Монографія. – К.: Кондор, 2006. – 388 с. Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Екосередовище і сучасність. Т. 3. Економічна оцінка природного середовища. – К.: Кондор, 2006. – 426 с. Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 202: В 4 т. Том II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – 256 с. Луцяніхін В.А., Петрусенко Н.Н. Экологический менеджмент: принципы и методы: Монографія / Под научн. ред. В.А. Лукьянихина. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2004. – 408 с. Яковец Ю.В. Рента, антирента, квазирента в глобально-цивилизационном измерении [Текст] / Ю. В. Яковец. – М.: ИКЦ “Академкнига”, 2003. – 240 с. Экономическая теория в XXI веке – 2(9): Глобальное и национальное в экономике – под ред. Ю.М. Осипова, В.В. Чекмарева, Е.С. Зотовой. – В 2-х т. Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – 576 с. Метаморфозы власти: Пер. с англ. / Э. Тоффлер. – М.: ООО “Издательство АСТ”, 2004. – 669 с. Jackson J. Biznes i moralność. – Warszawa: Wyd-wo naukowe PWN, 1999. – 236 s.
2.	Екологічні відносини	6	12,50	Кисельов М.М., Деркач В.Л., Толстоухов А.В. та ін. Концептуальні виміри екологічної свідомості: Монографія. – К.: Вид. Парапан, 2003. – 312 с. Шейко В.М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX – початок XXI ст.): Моногр.: В 2 т. – Т. 2. – Х.: Основа, 2001. – 400 с. Луцяніхін В.А., Петрусенко Н.Н. Экологический менеджмент: принципы и методы: Монографія / Под научн. ред. В.А. Лукьянихина. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2004. – 408 с. Яковец Ю.В. Рента, антирента, квазирента в глобально-цивилизационном измерении [Текст] / Ю.В. Яковец. – М.: ИКЦ “Академкнига”, 2003. – 240 с. Экономическая теория в XXI веке – 2(9): Глобальное и национальное в экономике – под ред. Ю.М. Осипова, В.В. Чекмарева, Е.С. Зотовой. – В 2-х т. Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – 576 с. Wojciechowska A. Uregulowania prawne w zakresie ochrony środowiska i ich konsekwencje dla rachunkowości przedsiębiorstw // Aktualne problemy rachunkowości finansowej i zarządczej / Zeszyty naukowe / red. nauk. W. Gabrusewicz. – Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, 2007. – 259 s.
3.	Сталий розвиток	5	10,42	Кисельов М.М., Деркач В.Л., Толстоухов А.В. та ін. Концептуальні виміри екологічної свідомості: Монографія. – К.: Вид. Парапан, 2003. – 312 с. Шейко В.М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX – початок XXI ст.): Моногр.: В 2 т. – Т. 2. – Х.: Основа, 2001. – 400 с. Луцяніхін В.А., Петрусенко Н.Н. Экологический менеджмент: принципы и методы: Монографія / Под научн. ред. В.А. Лукьянихина. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2004. – 408 с. Яковец Ю.В. Рента, антирента, квазирента в глобально-цивилизационном измерении [Текст] / Ю.В. Яковец. – М.: ИКЦ “Академкнига”, 2003. – 240 с. Экономическая теория в XXI веке – 2(9): Глобальное и национальное в экономике – под ред. Ю.М. Осипова, В.В. Чекмарева, Е.С. Зотовой. – В 2-х т. Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – 576 с.

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
4.	Земельні ресурси	5	10,42	Догорунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Екосеридовище і сутність Т. 1. Природне середовище у сучасному вимірі: Монографія. – К.: Кондор, 2006. – 424 с. Тарасова В.В. Ресурсоемність і ресурсовіддача в агровиробництві: Монографія. – Житомир: вид-во “ДВНЗ “Державний агроекологічний університет”, 2007. – 348 с. Баландин Р.К. Вернадский: жизнь, мысль, бессмертие. – М.: “Знание”, 1979. – 176 с. Яковец Ю.В. Рента, антирента, квазирента в глобально-цивилизационном измерении [Текст] / Ю.В. Яковец. – М.: ИКЦ “Академкнига”, 2003. – 240 с. Экономическая теория в XXI веке – 2(9): Глобальное и национальное в экономике – под ред. Ю.М. Осипова, В.В. Чекмарева, Е.С. Зотовой. – В 2-х т. Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – 576 с.
5.	Екологічна політика	4	8,33	Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Екосеридовище і сучасність. Т. 4. Стратегія регіонального розвитку і екосеридовище: Монографія. – К.: Кондор, 2006. – 388 с. Яковец Ю.В. Рента, антирента, квазирента в глобально-цивилизационном измерении [Текст] / Ю.В. Яковец. – М.: ИКЦ “Академкнига”, 2003. – 240 с. Экономическая теория в XXI веке – 2(9): Глобальное и национальное в экономике – под ред. Ю.М. Осипова, В.В. Чекмарева, Е.С. Зотовой. – В 2-х т. Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – 576 с. Метаморфозы власти: Пер. с англ. / Э. Тоффлер. – М.: ООО “Издательство АСТ”, 2004. – 669 с.
6.	Екологічна діяльність	4	8,33	Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології): Монографія. – К.: Київ держ. торг.-екон. ун-т, 1998. – 371 с. Швиданенко Г.О., Олексюк О.І. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: Монографія. – К.: КНЕУ, 2002. – 192 с. Догорунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Екосеридовище і сутність Т. 1. Природне середовище у сучасному вимірі: Монографія. – К.: Кондор, 2006. – 424 с. Экономическая теория в XXI веке – 2(9): Глобальное и национальное в экономике – под ред. Ю.М. Осипова, В.В. Чекмарева, Е.С. Зотовой. – В 2-х т. Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – 576 с.
7.	Природні ресурси	4	8,33	Кисельов М.М., Деркач В.Л., Толстоухов А.В. та ін. Концептуальні виміри екологічної свідомості: Монографія. – К.: Вид. Парпан, 2003. – 312 с. Лукьяніхін В.А., Петрусенко Н.Н. Экологический менеджмент: принципы и методы: Монографія / Под научн. ред. В.А. Лукьянихина. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2004. – 408 с. Яковец Ю.В. Рента, антирента, квазирента в глобально-цивилизационном измерении [Текст] / Ю.В. Яковец. – М.: ИКЦ “Академкнига”, 2003. – 240 с. Экономическая теория в XXI веке – 2(9): Глобальное и национальное в экономике – под ред. Ю.М. Осипова, В.В. Чекмарева, Е.С. Зотовой. – В 2-х т. Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – 576 с.
8.	Водні ресурси	4	8,33	Догорунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Екосеридовище і сутність Т. 1. Природне середовище у сучасному вимірі: Монографія. – К.: Кондор, 2006. – 424 с. Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Екосеридовище і сучасність. Т. 3. Економічна оцінка природного середовища. – К.: Кондор, 2006. – 426 с. Шейко В.М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX – початок XXI ст.): Моногр.: В 2 т. – Т. 2. – Х.: Основа, 2001. – 400 с. Экономическая теория в XXI веке – 2(9): Глобальное и национальное в экономике – под ред. Ю. М. Осипова, В.В. Чекмарева, Е.С. Зотовой. – В 2-х т. Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – 576 с.

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
9.	Екологічна криза	2	4,17	Луцяніхін В. А., Петрусенко Н.Н. Экологический менеджмент: принципы и методы: Монографія / Под научн. ред. В.А. Лукьянихина. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2004. – 408 с. Экономическая теория в XXI веке – 2(9): Глобальное и национальное в экономике – под ред. Ю.М. Осипова, В.В. Чекмарева, Е.С. Зотовой. – В 2-х т. Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – 576 с.
10.	Екологічна безпека	2	4,17	Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Екосередовище і сучасність. Т. 4. Стратегія регіонального розвитку і екосередовище: Монографія. – К.: Кондор, 2006. – 388 с. Экономическая теория в XXI веке – 2(9): Глобальное и национальное в экономике – под ред. Ю.М. Осипова, В.В. Чекмарева, Е.С. Зотовой. – В 2-х т. Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – 576 с.
11.	Лісові ресурси	2	4,17	Догорунцов С.І., Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Екосередовище і сутність Т. 1. Природне середовище у сучасному вимірі: Монографія. – К.: Кондор, 2006. – 424с. Экономическая теория в XXI веке – 2(9): Глобальное и национальное в экономике – под ред. Ю.М. Осипова, В.В. Чекмарева, Е.С. Зотовой. – В 2-х т. Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – 576 с.
12.	Екологічний аудит	1	2,08	Экономическая теория в XXI веке – 2(9): Глобальное и национальное в экономике – под ред. Ю.М. Осипова, В.В. Чекмарева, Е.С. Зотовой. – В 2-х т. Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – 576 с.
13.	Екологічний менеджмент	1	2,08	Луцяніхін В.А., Петрусенко Н.Н. Экологический менеджмент: принципы и методы: Монографія / Под научн. ред. В.А. Лукьянихина. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2004. – 408 с.
Разом		49	100,00	X